

Grey Scale #13

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

1493/1547/40,-

NADANIU WŁASNOŚCI

WŁOŚCIANOM POLSKIM
ZA WYNAGRODZENIEM, TERAZNIEJSZYCH
WŁAŚCICIELI DÓBR.

PRZEZ JEDNEGO Z POSŁOW.

Pielgrzymie Polski, byłeś bogaty, a oto cierpisz ubóstwo i nędzę, abyś poznał co jest ubóstwo i nędza: a gdy wrócisz do kraju, abyś rzekł: ubodzy i nędzarze współdziedzicami mojemu są.....

Jeżeli gospodarz zasieje nasienie dobre na ziemi dobrej, może być pewny, że się drzewa urodzą, i nie ma potrzeby myśleć o formie drzew, i lękać się aby się dęby nie urodziły z kolcami, a jodły z liśćmi.

(Mick: Księgi Pielgrzymstwa.)

PARYŻ.

PRZY ULICY DES MARAIS-S.-GERMAIN, 17 BIS.

1825

Colour Chart #13

1493/1547/40,-

O
NADANIU WŁASNOŚCI

WŁOŚCIANOM POLSKIM
ZA WYNAGRODZENIEM, TERAZNIEJSZYCH
WŁAŚCICIELI DÓBR.

PRZEZ JEDNEGO Z POSŁOW.

Pielgrzymie Polski, byłeś bogaty, a oto cierpisz ubóstwo i nędzę, abyś poznał co jest ubóstwo i nędza: a gdy wrócisz do kraju, abyś rzekł: ubodzy i nędzarze współdziedzicami moimi są.....

Jeżeli gospodarz zasieje nasienie dobre na ziemi dobrej, może być pewny, że się drzewa urodzą, i nie ma potrzeby myśleć o formie drzew, i lękać się aby się dęby nie urodziły z kolcami, a jodły z liśćcami.

(Mick: Księgi Pielgrzynstwa.)

PARYŻ.

PRZY ULICY DES MARAIS-S.-GERMAIN, 17 BIS.

Albowiem starsi między wami nie są ci, którzy
najspokojniej na starszeństwie zasypiają, i z urzę-
du swego.....

Mick. Ks. Pielgr.

REPREZENTANCI NARODU POLSKIEGO!

W czasie, kiedy dotrzymując wierności przysiędze nad Wisłą wykonanej, dziś zgromadzacie się nad Sekwaną aby zadosyć świętym względem Ojczyzny obowiązkom uczynić, przyniemy od kolegi swego pismo które pod rozwagę Waszą poddaie. — Przedmiot pisma tego winien każdego z Was, iak naytroskliwiey zajmować; celem bowiem iego iest wynalezienie sposobu iakim by własność nadadź Włościanom Polskim z naywiększą dla narodu korzyścią. — Wam ie poświęcam bo nie ieden z Was położył iuż w tym zawo-
dzie nie małe dla kraiu zasługi; bo widzę w gronie Waszem, i tych co pod żelaznem Carów berłem iuż za Włościanami przemawiali, a przez zakładanie szkół wiejskich ulepszenie ich bytu w zamiarze mieli; i tych co na Seymie Warszawskim proiekta w przedmiocie tym, iuż to ze strony rząd-
wnosili, iuż to w Izbach dyskutowali; co Towarzystwo Po-
za Seymem w tym celu zakładał; i tych co zawzięcie

Akta Powstania, i powołując lud do niego, wolność i własność mu zapewniali; i tych co w swych majątkach z własnego natchnienia własność Włościanom nadawali; i tych nakoniec co dziś w Emigracyi w materyi tey gorliwie pracując drukiem swe myśli ogłaszają.

Reprezentanci Narodu Polskiego, czuwając nad sprawami Ojczyzny mieycie na nayıpiérwszey uwadze, los Włościan Polskich tego rycerskiego ludu, który po więkkszey części stanowił woysko polskie, a z piersi swych mocnieysze nad góry Bałkanu, Moskwie przedmurze wznosił. — Nie tylko dobrze zrozumiany interest narodowy, nie tylko sprawiedliwość, nie tylko ustalenie wolnego i niepodległego bytu Polski, ale i wdzięczność to nakazuie.

W dzisieyszem naszym położeniu, prawdziwą dla Narodu będzie usługą, wyświecić i przygotować opinią do gruntownego pojęcia tey sprawy. Niedostatek bowiem pewnych podań w czasie Listopadowey Rewolucyi, stał się główną przyczyną dla której Sejm 1831 r. nie stanowczego dla Włościan nie uchwalił. Nie trudno napuszoną odezwę pełną obietnic napisać; ale ułożyć prawo tak ważne, nie tak łatwo. Pismo w rodzaju pamiętnika wydawane, w którym by ogłaszano wszelkie wiadomości i rozprawy w tym przedmiocie, nąystosowniey odpowiedziało by zamierzonemu celowi. Koledzy do Was należy daż w tem przykład!!

M. H. NAKWASKI.

Wydrukowane w Paryżu d. 24 września 1835.

ZASADY PROJEKTU OGÓLNE.

2. a) W całej Polsce, w każdej wsi wyznacza się włościanom pewna część ziemi z budynkami na własność.

b) Właścicielom dzisiejszym płaci się wartość tej ziemi listami zastawnymi trzy procentowemi.

c) Włościanie w całej Polsce stanowią Towarzystwo, nakształt Towarzystwą Ziemsko-Kredytowego. To jest, własność ich zostaje obciążona długiem, który zaciągają w listach zastawnych aby spłacić właścicielą dzisiejszych dóbr.

d) Czwarty procent na umorzenie długu Narod płacić będzie.

e) Skarb publiczny, zapewnia wypłatę procentów właścicielom Listów Zastawnych.

f) Każdy włościanin będzie miał swój grunt osobno, i na nim pomieszkanie; wszelkie wspólne grunta, pastwiska, kassują się zupełnie.

OBIAŚNIENIA.

3. W bardzo ogólnych wyrazach z umysłu zasady projektu kładę. Sądzę że najstosowniej myśl nową podobnie wyrażać. Nadto znając szczególnie Królestwo, i jego instytucje, za podstawę projektu mego służy ta część Polski. Trudno także przewidzieć kiedy coś podobnego będzie mogło być wykonanem, i jaki w ten czas w kraju znaleźć się stan rzeczy; a gdy w całej Polsce zamienienie Chłopów na właścicieli, jest koniecznie potrzebnem, niesposób tu, teraz w szczegółowo wchodzić rozporządzenia. Przystosowały by się one, zgodziwszy się na zasadę główną, w swoim czasie podług miejscowych okoliczności i potrzeb.

4. Mówię: *w każdej wsi wyznacza się pewna część, i t. d.* —
—ba mieć tu na uwadze, iż w różnych częściach Polski, zupełnie różny jest stosunek gruntów uprawianych przez właścicieli, do gruntów oddanych dziś włościanom, z których pańszczyznę odbierają. — W Mazowszu i prawie w całej małej Polsce, włościanie zwykle mają 1/3 część gruntów ornych każdej wsi, w Belskim

7. Listy zastawne *proiektuję* trzy procentowe, a to dla kilku względów:

a) W Polsce prawny procent jest 5 o/0, lecz w wielu częściach Europy już procenta spadły na 3 o/0 i pewno kraj nasz przez rozdrobienie własności i przy rozwinięciu bogactwa narodowego do tego dójdzie.

b) Listy zast: nie mogły by mieć wyższego procentu iak 4 o/0 t.i. iak listy Zastawne Tow:Z. Kr:—kładąc 3 o/0 mam to na uwadze, iż tym sposobem właściciel robi ofiarę blisko 2/5 części gruntu swego dla Włościanina, bo zamiast 100 za 100, dostaje rzeczywiście 60 za 100.

c) Myślą moją iest: aby Właściciele dóbr mogli spłacać temi nowemi listami długi po Towarzystwie Z: Kr: na dobrach zapisane; przez to i na Kapitalistów, których tak trudno podatkami dotknąć, nałoży się ciężar, który słusznie, aby dla dobra Włościan ponieśli; z drugiey strony wielu kapitalistów odniesie korzyść, odbierając wierzytelności które będąc nisko zahypotekowane, albo z trudnością mogliby wydobyć, albo utracićby musieli.

8. Łatwo każdy spostrzeże iaki ogromny ruch kapitałów podobna operacya sprawiłaby. Cała Polska ma do 4. milionów włók. Uważając iż połowa iest gruntów uprawnych, wypadnie 2. miliony włók (*); z tych 1/3 część tylko oddawszy Włościanom, będzie do 700,000 włók, rachując włókę z budynkami i Inwentarzem, w przecięciu po 3000 Zł. będzie 2,100,000,000 Zł. polskich; rachując tylko 2000 Zł. będzie 1,400,000,000 Zł. pols:

Każdy Właściciel mając sobie zapłaconą iedną część gruntów ornych, będzie miał kapitał na polepszenie gospodarstwa, i na spłacenie długów iczełi ma dobra obciążone. Należało by bowiem tak postępować:

a) Dadź połowę summy należący się Właścicielowi zaraz, którą obrócić winien na zakupienie inwentarzy w miysec odstąpionych

(*) Ob: Pamięć... Emigr: Konrad z 15. Stycz: 1833 R. Królestwo kongr: ma 2 270.4 mil kw: ma 250,9 lasów. 924,8 gruntu: uprawnego, 694,7 nieużytków z których śmiało porachować można połowę na wspólne pastewniki, więc około 1 200 na 2200. mil kw: pola ornego, więcej więc nawet niż połowę.

Włościanom, i na potrzebne budynki przy rozprzestrzenieniu gospodarstwa.

Te wypłaty nawet ratami robić by należało, iak to w Królestwie, Towarzystwo ogniowe uskutecznia, w miarę iak Właściciel budynki nowe wystawia.

b) Drugą zaś połowę wypłacić wierzycielom zahypotekowanym, albo oddadź do rąk Właścicielowi jeżeli dobra nie są obciążone.

10. Przykład to naylepiey objaśni. Biorę wieś w Mazowszu : wieś mająca 80 włók, posiada np: 15 włók lasu, 5 włók nieużytków, 60 włók gruntu ornego i łąk. Oddawszy Włościanom 20 włók gruntu na własność, Właścicielowi zostają lasy, nieużytki i 40 włók, dostanie nadto 60,000 zł. w listach zastawnych. Na taką wieś zwykłe przeszło 200,000 zł: wartującą Towarzystwo kredyt: wypożyczało około 50,000 zł. Właściciel jeżeli nie ma długów może natychmiast otrzymać tę całą summę; jeżeli ma długi odbierze 30,000 do rąk, na potrzebne ulepszenie i uzupełnienie gospodarstwa, a 30,000 obróciłoby się na opłacenie długów po Towarzystwie kredyt: zahypotekowanych.

11. W dobrach Narodowych, w podobny sposób można nadać Włościanom własność. Grunta zaś folwarczne radziłbym: częścią rozdać, podzieliwszy je na własności po kilka włók wojskowym w wykonaniu praw Seymowych z R. 1831 i powiększyć oraz ten dar narodowy; częścią zaś rozprzedać w kształcie takichże średnich własności. Folwarki których szczególne okoliczności nie dozwalałyby dzielić, należy także wyprzedać, w czem wielkie sprawiłyby ułatwienie te nowe Listy zastawne. Wszelkie bowiem dzierżawy Dóbr narodowych które i mały dochód przynoszą i podając łatwość oszukiwania Rządu, demoralizują i urzędników i prywatnych trudniących się dzierżawami, istnieć nie mogą w dobrze zarządzonym kraju.

12. Zarzuci mi kto może, iż dla tak wielkich summ nie będzie dostatecznego bezpieczeństwa na tych nowych własnościach państwianich; powie może kto, iż Towarzystwo kredytowe zawało tylko na 1/4 właściwą wartość dóbr, niekiedy na 1/5, a ja projektuję dawać tyle, ile własność ocenioną będzie: na to odpowiadam:

a) Iż takie urządzenie całej Polski, przy dobrym Rządzie, nie-

zawodnie w kilka lat najmniej cenę ziemi w dwóynasób powiększy (*)

b) Listy trzy procentowe są rzeczywiście, 60 za 100.—Przypuściwszy podniesienie ceny ziemi, łatwo ten dług, ciągle zmniejszany umorzeniem, zupełnie znajdzie bezpieczeństwo, i w kilku latach będzie w stosunku $1/3$ do prawdziwej wartości włościańskich posiadłości. —

c) Procenta Włościanie z łatwością opłacać będą mogli; porównawszy z tem co dziś gospodarz odrabia, co za różnica ! ! — Dziś z 20 Morgów Chelminskich. (w Mazowszu najwięcej gospodarz ma po 6 Morgów gruntu w każde pole, morg ogrodu i morg łąki :) obliczywszy pańszczyznę na pieniądze najmniej do 200 zł. opłaca; a zaciągnąwszy 2000 zł : na zapłacenie tych 20 morgów Właścicielowi, opłacał by tylko po zł. 60 rocznie, do chwili umorzenia długu. Czyż ta myśl że to jego własność, że mu ją odkupi Naród zupełnie, nie podwaiałaby jego usiłowań i pracy ? (**)

d) Skarb publiczny, Bank narodowy winny przyść Towarzystwu w pomoc wszelkimi sposobami; a gdy Seym zapewni opłatę procentów, wierzytelność Towarzystwa przedstawi pewność równą wszelkim innym narodowym długom.

13. Sądę iż Skarb publiczny winien płacić umorzenie tych listów; 1 0/0 jest dostatecznym, okazało się bowiem w doświadczeniu, iż opłatę gwałtowną w Towarz. Z. kr : 2 0/0 na umorzenie, nie potrzebnie postanowiono. Tym sposobem i Właściciele i Kapitałści,

(*) Wspomnę tu tylko, iż nie lepsza pewno co do gatunku ziemia zboże wydaląca lub w łąkach, w Kantonie Berneńskim jest przeszło 20 razy droższa jak w Polsce. Nie mówię tu wcale o winnicach, bo pod niemi znajduiąca się ziemia w Kantonie Wodeyskim, jest 100 razy droższa od Polskiej najurodzajniejszej ziemi.

(**) Dop: Zwierkowski w iedyum z Nrów Nowey Polski (z dn: 10 Marca 1835) przedmiot ten w części wyjaśnił. Lecz muszę tu wspomnieć o mylnem jego w iedyum twierdzeniu. Piszę iż w Królestwie Gospodarze prócz pańszczyzny różne daremsze czynią; w całym prawie Mazowszu to nie istnieje, szczególniej w Wtwie Plockiem. Nikt nie może zaprzeczyć Dep. Zwierkowskiemu znościwości w tej materji, a jedyną znaczny popełnił błąd, niech to będzie przestrogą dla tych co żadnych nie mając znościwości, rozprawiają o Włościanach Polskich, i narzucają się im za opiekunów.

iak to wyżej wymienilem i sami Włościanie, i naród cały, podług proiektu mego przyłożą się do usamowolnienia ich zupełnego i udarowania własnością.

14. Dzisiejszy stan Towarzyski w Europie, wymaga aby każde państwo miało pewny rodzaj papierów narodowych; inaczej Kapitały albo idą za granicę, albo marnotrawią się. Tę parę miliardów listów zastawnych, byłyby wielką wygodą dla Kapitalistów krajowych a może i zagranicznych; nadto dla rozmaitych Towarzystw, np : oszczędności, ogniowych, dobroczynnych i t. d. Połowa tej summy użyta koniecznie na poprawę rolnictwa, co za ogromny postęp w nim by sprawiła !! Nakoniec kapitały te dałyby początek Bankom Woiewodzkim, ztąd korzyści niezliczone dla przemysłu i kupiectwa ! Wszystko to stałoby się bez wpływu cudzoziemców, i piekielnego zawiązku owych Bankierów kosmopolitycznych, tych piawek terazniejszego plemienia ludzkiego, bez znoszenia ich haraczu pożyczek, co teraz nie jednemu Narodowi daie się we znaki.

15. Iedyynie grunta orne i łąki powinny bydź wyznaczone Włościanom. Lasy aby były dobrze urządzone nie mogą bydź wspólną własnością. Pastewniki także wspólne, tam gdzie rolnictwo ma kwitnąć, istnieć nie powinny. Iednym z nayważniejszych warunków iest, aby każdy Włościanin na swoim gruncie miał pomieszkanie, i osobny swój kawał ziemi posiadał. Tu przydzie zwalczycę tysiące przesądów i samych Włościan, i Właścicieli; lecz prawodawcy nie powinni niczem się dać uwieść. Przyczyną główną że we Francyi rolnictwo znajduje się na tak niskim stopniu, iestto: iż Rewolucyia francuzka ten wielki błąd popełniła, że uwalniając Włościan nie urządziła ich iak się należało. Nie iest to tylko moje zdanie, — P. de Damballes, nayznakomitszy Agronom francuzki, z którym obszernie o tem miałem sposobność mówienia, temuż przypisuie i mały postęp rolnictwa i zupełne nawet niepostęstwo urządzienia go dobrze we Francyi. Nie rozszerzając w tym przedmiocie; ci co znaią rolnictwo będą — — — — —, dla tych co go nie znaią dłuższego by trzeba tłumaczenia, na które nie ma tu miejsca.

16. Właściciele dobr tak powinni mieć zapłacony grunt, aby

w to wchodziły Inwentarze i budynki, które winni Włościanom na ich grunta przestawić. W Xięstwie Poznańskim Właściciele ten obowiązek mają. Włościanie mogliby się przyczynić z swej strony roboczną ręką.

17. Włościanie powinni być obowiązani przez kilka lat za pewną cenę, chodzić na niem do Właścicieli. Koniecznie to jest potrzebem, równie w interesie i samego Włościanina, i Właściciela, i w interesie gospodarstwa. Włościanin nauczy się zarabiać za pieniądze, i lenistwo które by mogło łatwo opanować tych nowych Właścicieli, nie będzie mogło się zakorzenić. Właściciel raptem pozbawiony ręk do obrabiania pól, wielką by poniósł stratę; a w pierwszym i drugim razie rolnictwo, następnie gospodarstwo narodowe w długie lata na niezliczone wystawione by były kłeski.

18. Projekt ten znajdzie przeciwników dwoiako rodzaju: jedni powiedzą iż za mało chcą dać Włościanom, inni że za wiele. Tym co by sądzili iż to za wiele, przytoczę jedno *factum*. Obywatel pewien w Lubelskim w celu urządzenia dóbr swoich, chciał wieś swą rozmierzyć i wyznaczyć Włościanom inne grunta; nie podobało się to im i powiedzieli Właścicielowi: *więcey tu naszego gnoiu iak pańskię ziemi*. — Kodex Napoleona politycznie uposażywszy Włościan krzywdził ich materialnie; w Królestwie błąd ten poprawić, a w innych częściach Polski strzedz go się należy. Niektóre części Xięstwa Warszawskiego, a mianowicie Płockie pod względem ludności i bogactwa narodowego wielce ucierpiało. Raptem ogłoszenie wolności sprawiło powszechny ruch Włościan, którzy przez to potracili zasoby swoje, zubożeli, i widać dotąd wsie zupełnie nie uprawne w naylepszej często ziemi, a w wielu pchno pustych półwłoczków leży odłogiem.

Deklamacyi tych, co chcą aby darmo nadać własność Włościanom zbliać niemyślę. Są one dwoiako rodzaju albo pochodzące z uc. szlachetnych ale przesadzonych, od osób bez doświadczenia lub bez wiadomości rzeczy, więcey teoryom iak praktyce oddanych; albo pochodzące od ludzi słoy wiary. Pierwsi skoro tylko rozumować głębiej zaczną sami natrafiają łatwo na dobrą drogę; z drugimi wdać się w rozprawy, stracony czas. Ogólną tu tylko zrobię uwagę iż w żadnym kraju nie postąpiono tak, iak się niektórym

marzy aby w Polsce uczynić. I rewolucya francuzka nie kassowała wszelkich powinności Włościan bez wynagrodzenia. W X Badeńskiem, gdzie kray w tak kwitnącym iest stanie, nie dawno powinności rozmaite pospłacali Włościanie; w całej Szwaycaryi tey iedyney w Europie Rzeczypospolitey także się to samo dzieie. Kanton n p: Wodeyski, którego Artykuł pierwszy Konstytucyi stanowi: *La souveraineté réside dans le peuple. La forme du gouvernement est une démocratie représentative.* Artykuł zaś drugi: *Les Vaudois sont égaux devant la loi. Il n'y a, dans le canton de Vaud, aucun privilège de lieux, de naissance, de personnes ou de familles.* Kanton ten, teraz dopiero spłacił ogromne summy właścicielom różnych praw feudalnych. Nie dawno byłem przytomny obradom Wielkiej Rady Kantonu Fryburgskiego, gdzie odbywano narady, o spłaceniu rozmaitych powinności i służebności feudalnych także, a o których nigdy w Polsce nie słyszano nawet, a wszakże Art: 3. Konstucyi Kantonu Friburg: mówi: *La souveraineté émane du peuple, elle est exercée par ses représentans.*

Im kray iest wolniejszy tém prawo własności bardziey iest szanowane; a w kraiach republikańcko-demokratycznych to poszanowanie do naywyższego dochodzi stopnia; o czem od lat dwóch w Szwaycaryi osiadły, naocznie się przekonywam.

19. Wsie urządzone podług tego proiektu, będą wymagać oczywiście, każda oddzielnego gromadzkiego rządu (*). Radziłbym zaprowadzić System Szwaycarski. Iest to iedyny w swoim rodzaju w całej Europie. Dłuższego wymaga on wykładu, co do innego zostawiam pisma; ma w prawdzie niedogodności, ale i wielkie korzyści, a tę najgłówniejszą, że tam gdzie ten system iest zaprowadzony, nie ma ubóstwa i nędzy, co iest naywyższym stopniem cywilizacyi i głównym celem stowarzyszenia się ludzkiego. Nadto system ten zakorzenia wyobrażenia wolności, rządu republikańckiego, obieralnego, dozoru władz rządowych; wyobrażenia te nie łatwo zdoła wytępić władza despotyczna centralna, ani nieszczęśliwy król podobny uiarzmć. Gdy iednak system ten

(*) Sądze iż wyraz gromadzki: *municipal* jest tak wyraz gminny. Gromada w Mazowszu zowią pospolicie zebranie Włościan iedney wsi, iest to wyraz krótszy a to samo wyrażający co Zgromadzenie.

egoizm miejscowy, często staie na przeszkodzie rozwinięciu oświaty: przystowanie jego wymagałoby wielkiej rozważliwości.

20. Zarzuci mi może kto, iż nie wszyscy Włościanie będą zamienieni podług tego projektu na Właścicieli, że pewna ich liczba tylko będzie faworyzowana. Lecz kiedy iedynie dobro kraju i narodu będzie celem tej wielkiej społeczney przemiany, wszystko tej główney uwadze podlegać winno; i dla tego :

a) Tym tylko Włościanom oddać można grunt co są obeznani z gospodarstwem, toiest, co z korzyścią zarządzać potrafią własnością.

b) Tym co mają iuż jakiś zasób rolniczy.

c) Tym co dobrze się sprawią. Iest to warunek nieodzowny, bo skoro gromada będzie odpowiadać za każdego, a każdy za gromadę, sami Włościanie, nierządnych, piliaków, próżniących, trzymać między sobą niezechcą i nie będą mogli.

Powie tu kto iż wyłączam od własności mnóstwo ludzi pracujących teraz przy rolnictwie, ale to bydź inaczej nie może, zawsz muszą bydź choć w naymniejszych własnościach gospodarze, to iest naczelnicy rolniczego zakładu, i prości robotnicy, parobcy, pastuchy i t. d.

21. Przy rozdziale gruntów każdej wsi, należy odłączyć pewną ilość morgów w miarę iey wielkości, na własność gromadzką z przeznaczeniem iako fundusz na szkołę miejscową i na kościół. Słusznie aby wspólnie Właściciel i Włościanie ofiarę tę uczynili, i aby połowa wartości gruntu tego przez Włościan była zapłaconą. Zarówno i mieszkańcy na gruncie właściciela osiedli, i włościanie, wiccznemi czasy użytkowaliby z tej odtąd iuż gromadzkiej własności.

22. System wojskowy można przystosować do tego urządzenia kraju. Kiedy Polska będzie wolną, to prócz potrzebney liczby woyska dla strzeżenia granic od Moskwy, nie będziemy mieli krociów żołnierzy coby bez produkeyinie po placach paradowali; lecz każdy mężczyzna będzie żołnierzem, iakto widzimy w Szwycaryi. Włościanin właściciel mógłby bydź obowiązany iednego żołnierza pięszego mieć zawsze w pogotowiu. A licząc na 700,000 włók naymniey tyluż gospodarzy właścicieli, mielibyśmy 700,000 wyborowcy piechoty. Łatwo drogic tyle w kosy uzbroionego ludu powołaćby

można, również po iednym z włoki. Właściciele więksi byłiby obo-
wiązani mieć po kilku iezdźców uzbroionych gotowych na zawola-
nie, co by przeszło 100,000 iazdy uczyniło. Mysł tę oddaie pod
rozwaęę obeznany z wojskowością, a szczególniey tym co mają
wyobrazenie o układzie milicyi Stanów ziednoczonych i Szwaycaryi;
co razem znaią'ducha naszego narodowego, i co mieli sposobność oce-
nić go w nowo i na pędce utworzonych pulkach w czasie kilko-
krotnych naszych powstań. Towarzystwa strzeleckie które w Szway-
caryi całą moc narodową dziś stanowią, zaprowadzone w Polszcze
w każdym mieście, w każdej wsi, ustaliłyby narodową potęgę.

23. Iedną z nayważniejszych przyczyn nędzy włościanina są propi-
nacye przez właścicieli trzymane. Iest to monopolium które istnieć
niemoże iezeli chcemy iakiekolwiek polepszenia w kraiu zaprowa-
dzić. Lecz skassować tak ważne w Polszcze źródło dochodu byłoby to
rozboý popełnić. Spłacić koniecznie należy Właściciele, a że tego
wymaga dobro całego kraiu, Narod więc opłacić właścicielei praw
propinacyi winien. Wszakże we Francyi niedawno proiektowano,
i do tego pewno przydzie, spłacić prawa właścicielei hut żelaznych,
choć wlasności te powstały nie dawno w skutku praw zakazowych,
gdy tymczasem nasze propinacye są odwiecznym prawem własności,
są zasadą do podatków, do ocenienia wlasności dóbr. Moznaby tu
użyć szczególnego w swoim rodzaju środka, lecz któryby z sprawie-
dliwością się zgadzał. Podatki na Żydów teraz istniejące, koszerne,
konsensowe, konskrypcyjne, wchodowe do miast i t. d., w wolney
Polszcze cierpianemi bydź niemogą, ale gdy Żydzi wielce przyczynili
się do zubożenia włościan, gdy oni właśnie z propinacyi naywiększe
ciągną zyski, mianowicie teraz za Moskali; sądcę iż byłoby sprawie-
dliwie skasowawszy wszelkie te prawdziwie barbarzyńskie podatki,
zaciągnąwszy pożyczkę w imieniu Narodu na spłacenie praw propina-
cyi, rozłożyć procent długi tego na Żydów; zdaie się że sami Żydzi
na to by nie narzekali, a dołączywszy amortyzacyą, kontencibý byli że
przydzie czas iż ciężary równe z innymi mieszkańcami znosić tylk
będą. Operacya podobna, znou w mnóstwo kapitalów z zagranic^{dy}
sprowadziła i ieszcze większy ruch nadałoby przem^{wi} narodo-
wemu.

ZAKOŃCZENIE.

24. Rozmaite i rozliczne wypadną kwestyje przy podobnem u rządzeniu, między Właścicielem dóbr i Włościaninem. Gdy projekt taki iedynie może weyść w wykonanie z mocy ustawy wydanej przez Narodowe Zebranie w widokach życzliwych dla dobra ogółu, sama ta ustawa winna bydz̄ iasna, aby nie dawała Właścicielowi sposobności do krzywdzenia Włościan, a z drugiej strony winna wykazywać Włościanom dobrodziejstwo iakie im się robi. Duch owego projektu jest uszczęśliwienie Polski, trzymając się prawideł iakie nam wskażue Ekonomya polityczna; a nie faworyzowanie iedney klasy, iedney części ludu, lub krzywdzenie inney albo wymierzanie zemsty na niey, za słusne lub niesłusne ale prawne posiadanie majątków. Gdybyśmy oddali Włościanom grunta bez wynagrodzenia dzisieyszych Właścicieli popełnilibyśmy :

a) Pozorny akt dobrodziejstwa dla Włościan, ale nie uszczęśliwilibyśmy ich rzeczywiście.

b) Naruszylibyśmy prawo własności, gwałcąc nie tylko prawa Właścicieli, ale prawa trzecich, to iest ich wierzycieli; listów zastawnych zachwilibyśmy kredyt; a ztąd dla kraiu niepoliczone straty.

c) Zubożylibyśmy Właścicieli dóbr, a przez to śmiertelny cios zadalibyśmy rolnictwu.

d). Rozniecilibyśmy ogień niezgody, między Właścicielami i Włościanami, który przez długi przeciąg lat pożerałby dość iuz nie-szczęśliwą Oycyznę naszą, gdzie goić rany, przez Despotyzm zadane trzeba będzie, nie zaś Anarchyą nowe otwierać; na którą z pewnością Polskę byśmy wystawili, i w Europie dali przykład tej hańby, iaką się okrywa ciągle południowa Ameryka.

Pisatem w Sierpniu 1835 nad brzegami Lemanu.

W DRUKARNI BOURGOGNE ET MARTINET,

PRZY ULICY DU COLOMBIER, 30.